פב: אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ולפי' למ"ד בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מח:) ע"ז שנשתברה מאליה מותרת הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתמוה לכל אבן ואבן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר דהוי ע"ז שלימה[1]: **אמר** רבה במשא ב"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ת מ"ע דרבנן מי אית להו הא דאמר בסוף שמעתין (דף פג:) טומאה דע"ז דרבנן היא ולקולא מקשינן מ"כ אמאי מטמאה במשא אימת דהיקשא דנדה לאינה לאיכרים והיקשא דשרץ דלא מטמאה במשא ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן אימת אהני היקשא דנדה לטמויי באבן מסמא ודשרץ לטמויי בכעדשה ולר' עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי אינטריך למימר דהיקשא דשרץ למשמשיה לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש לא תטמא אפילו במשא והיקשא דנדה לאינה לאכרים והיקשא דשרץ דלא מטמא במשא וכן לר' אלעזר אינא דר' עקיבא ונראה לר"ת דגרסי' לעיל בספרים אמר רבה מזרס דאמר[2] קרא נגכריהו מינך כזר לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו פירוש כיון דכתיב כבר בריש ע"ז וטמאתם את צפוי פסילי כספך וגו' ל"ל תו למימר מזרס כמו דזה אלא לומר שמאד יש להרחיק ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה ילפינן לחומרא מש"ה קאמר רבה לכ"ע מטמא במשא דאית להו דרשא דמזרס ולרבנן נמי הוית מטמא באבן מסמא כנדה מי לאו דממעטין מדאיתקש לשרץ.

באבן מסמא. פי' בקונטרס אבן מוטמת על גבי יתידות ונדה יושבת עליה וכלים מתת האבן וטמא מוכל אשר יהיה תחתיו וקשה דבמ"כ מפיק אבן מסמא מוכל המשכב וקרא דכל אשר יהיה תחתיו מוקמינן בפרק בנות כותים (נדה נב:) לעליונו של זב ובמ"כ מוקי לה במרכב ועוד דאי מוכל אשר יהיה תחתיו נפקא מ"כ אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב ובמ"כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין להם אפי' טומאה קלה ועוד אמאי נקט אבן אפי' דף ע"ג יתידות נמי ומפרש ר"ת דאבן ממסמא היינו אבן גדולה שהיא כבידה ואין הכלים מרגישים כובד הזב והנדה מחמת כובד האבן ומסמא היינו משא גדולה[3] שצריכה שימה כדכתיב והיתית אבן חדא ושמת על פוס[4] גובא אך קשה דבמ"כ מרבה אבן ממסמא מוכל המשכב משמע דמרבה מטעם משכב ומושב וכבל הש"ס משמע דהוי מטעם משא דבמתני' קרי ליה משא וכפ' בתרא דנדה (דף סט:) תנן הזב והזבה מטמאין במשא ומפרש בגמרא מאי משא אבן ממסמא וגרים דם הנדה [נדה נח.] ממעט מדזה מאבן ממסמא מוהטשא אותם ובתוספתא דכלים תניא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ע"ג אבן ממסמא והיסט [הייטו] משא כדאמר בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) אטו נושא לאו היסט הוא משמע ע"ג אבן דלא שייך כלל למשכב ומושב ועוד דמדרס כלי חרס טהור וי"ל דהא דמרבה בת"כ אבן ממסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהזב ע"ג האבן והכלים מחתיה אבל כשיד הטהור או רגלו מתת האבן הוי מטעם משא שהטהור נושא את הטמא או כשאצבעו של זב מתת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הזב והיינו היסיט הזב ע"ג אבן ממסמא דתוספתא וא"ת גרים דם הנדה (נדה דף נ:) דממעטו דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת מאי פריך מו אי מה היא מטמאה באבן ממסמא אף אינה מטמאה באבן ממסמא כיון דבכר מיעט מאשר היא יושבת מדזה ממשכב ומושב היכי אילטריך דעתך תו למימר דמטמא באבן ממסמא ואור"י דאבן ממסמא נקפא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין ולהכי אילטריך התם למעוטי מדזה אף מאבן ממסמא שהיא טומאה קלה: **ורבנן** סברי בשרץ בו'. וא"ת אמאי אילטריך שרץ למעוטי אבן ממסמא תיפוק ליה מדאיתקש למת (לקמן דף פג:) וי"ל דכיון דגלי לן קרא דבכריהו מינך כזר לאיתקשויי לנדה לחומרא לא הוה ממעטי ממת אבן ממסמא בע"ז כיון דאילטריך היקשא דמת לשיעור כזית א"נ לכדאמר בפרק גמגר הדין (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז במחובר לא מיתסרא אף קבר במחובר לא מיתסר: **ולרבי** עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ בו'. תימה לר"י מאי קמינעיא ליה הא אילטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה דילמא לא ילפינן שום קולא דהא בעי רב ממא בר גוריא בסמוך אי יש נה לאכרים אע"ג דנדה אינה לאכרים ויש לומר דלענין דליכא בע"ז חומרא דמת שפיר ילפינן מנדה ואע"ג דהיקשא דנדה לחומרא קולא נמי אית לן במילף והא דמסקפא ליה לענין אכרים משום דלא דמי דאכרי נדה אין אדם יכול להחזירם ואכרי ע"ז איהא אומן יכול להחזירם א"נ הא דקאמר למאי הלכתא וכן הא דקא משני למשמשין הייטו אתי"ל דילפינן קולא מנדה: **למשמשיה.** פירש בקונטרס שאין כלים המשמשין בע"ז מטמאין לא בשאר ולא באבן מסמא משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ הוו מטמי כע"ז באבן מסמא ואיתיה דלרבנן דהיקשא דשרץ לא אתא למשמשיה מגלן דמשמשין לא מטמו בשאר כמו ע"ז עצמה דלקמן קאמר רב אשי אלינה דרבה משמשין בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טהורין ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשין לשרץ לא הוה מטמינן להו כלל ורבנן דמטמו למשמשיה מדכתיב שקץ תשקצנו כי חרס הוא משמע כל דבר שהוא חרס פירש שאסור בהנאה הוי כשרץ ומשמשין אסור בהנאה ובזה לא יתישב פי' הקונטרס דמכי חרס הוא לא משמע למעוטי משמשין דלא מטמו בשאר לאין שום יתור לכך אבל הא דמשמשיה טמא משמע שפיר: **ולוקשה** רחמנא לנבלה. אמאי דהוקשה למת ליכא למיפרך לוקש לנבלה דהא אילטריך למת לכדדרשינן בגמר הדין ובקונט' פי' דהכי פריך ולוקשה לנבלה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ: **ורבי** אלעזר אמר בו'. פי' רבינו שמואל דבמלחיה דר' אלעזר ל"ג ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה דהא אילטריך למעוטה מאבן ממסמא כדאמר כ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן ממסמא דהא איתקש לשרץ ויש ספרים דל"ג דהא איתקש לשרץ ולפי זה מצינן למימר דבעמא דר' אלעזר כ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן ממסמא דאי לאו משום דאיתקש לשרץ אלא כלא שום יתור לא ממעטינן באבן ממסמא ולפי זה גרסי' שפיר ור"ע למאי הלכתא בו' והא דפריך בתר הכי ולוקשה רחמנא לנבלה לא פריך לוקשה לנבלה ומו לא צריך לאקושה לשרץ דהשתא נמי לא צריך לאקושי משום הכי לשרץ אלא הכי פריך דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה דדמיא ממש לנבלה אבל לנדה לא דמיא דנדה מטמאה באבן ממסמא מש"כ בע"ז:

מיתיבי

היה שלו ושל ע"ז. שהיה אלי מקום הכותל של ע"ז: **נדון מחצה על מחצה.** הממלה שלו נחשבת באחרבע אמות של כעיקה לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו אחרבע אמות וליכנס כולו בתוך שלו: **שקץ תשקצנו.** לשון שקץ כשרץ שאינו מטמא במשא: **נדה מטמאה במשא.** אדם הנושאה לאיתקש לזב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו' (ויקרא טו) וזב מטמא במשא דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב במשמע אותם: **באבן ממסמא.** אבן שמוה על גבי יתידות וכלים תחתיה דכתיב (דמיכל ו) והיתית אבן אחת ושמת על פוס גובא ונדה או זב יושבין עליה אע"פ שלא הכבידו על הכלים עמודים הכלים דכתיב כל אשר יהיה תחתיו: **למשמשין.** שאין הכלים המשמשין מטמאים לא במשא ולא באבן ממסמא: **למשא.** אבל לא לאבן ממסמא דלהכי אהני היקשא דשרץ: **ולוקשה לנבלה.** לאית בה משא ולית בה אבן ממסמא והכי עדיף דתו לא צריך לאקושה לשרץ למעוטי מאבן ממסמא: **אינה לאכרים.** אם נחתך אבר ממנה מטמא במשא ובאהל משום תורת אבר מן החי אבל לא משום תורת אבר מן הנדה ונפקא מינה דלא מטמא באבן ממסמא: **אף ע"ז אינה לאכרים.** כגון ע"ז של חוליות אבר אבר ממנה אינו מטמא כלל משום ע"ז: **דבעי רב חמא.** לקמן (דף פג:): **אליבא דרבי עקיבא בעי לה.** לאקשה לנדה[5] (למשא) מי אמרינן להא נמי איתקש לו דילמא לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן: **דלא מטמאה.** דהא איתקש לשרץ ובשרץ כתיב מגע ולא כתיב משא: **למשמשיה.** מירולא היא:

ור'

היה שלו ושל ע"ז נידון מחצה על מחצה אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ שנאמר [1]שקץ תשקצנו וגו' רבי עקיבא אומר כנדה שנאמר [2]תזרם כמו דוה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא אמר רבה תזרם דאמר קרא נכריהו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו ואמר רבה במשא דכ"ע לא פליגי דמטמאה דהא אתקש לנדה כי פליגי באבן מסמא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה באבן ממסמא אף ע"ז מטמאה באבן ממסמא ורבנן סברי כשרץ מה שרץ לא מטמא באבן ממסמא אף ע"ז לא מטמאה באבן ממסמא ולר' עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ולרבנן למאי הלכתא איתקש לנדה ולוקשה רחמנא לנבלה אין הכי נמי [3]אלא מה נדה אינה לאברין [4]אף ע"ז אינה לאברין ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברין או אינה לאברין תיפשוט ליה מהא דלרבנן אינה לאברין רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה ור"א אמר באבן ממסמא דכ"ע לא פליגי [6]דלא מטמאה כי פליגי במשא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמא' במשא ורבנן [2]סברי כשרץ מה שרץ לא מטמאה במשא אף ע"ז לא מטמאה במשא ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ורבנן למאי הלכתא איתקש לנדה מה נדה אינה לאברים אף ע"ז אינה לאברים ורבי

ור'

עין משפט נר מצוה

ב א מי' פ"ח מהלכות מסכת ומשכב הל"ד:
ג ב מי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ג:
ד ג שם הלכה כ:

מוסף רש"י

היה שלו ושל ע"ז. שמקום עוכי הסולל אלי שלו (ע"ז מז:). נידון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה לו כמיסת אחרבע אמות אלא חלקו עולה לו, אלא היה עכיו שמי אמות מוטה הלמה שלו ומיכם עוד ג' אמות לאוך שלו (שם). אבניו ועציו ועפריו. של אותו ביתל (שם). מטמאים כשרץ. לפיכו חלקו, לפי אלון כרים. אבל אין מטמא כמשא (שם). שקץ תשקצנו. שקץ לשון אבן (שם).

רב נסים גאון

פרק תשיעי רבי עקיבא כי פליגי באבן מסמא בו'. עיקר דילה בתחלת הכנים והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב, אין לי אלא בזמן שהוא ישוב עליו ונוגע בו, מנין לעשרה מושבות זה על גבי זה ואפילו על גבי זה ואפילו על אבן ממסא ת"ל יתרשב. וכיוצא בו אמרו בנדה ובועלה יכול היא והוא לא ישמאו טומאה חמורה כו'. ומנין לעשרה מושבות זה על גבי זה ואפילו על אבן ממסא, תלי לומ' וכל המשכב. ובמסכת נדה בפרק דם הנידה (דף נה:) אמרו, או מה היא משמאה באבן ממסא אף דמה נמי מטמא באבן ממסא. אמר קרא (ויקרא טו) אתם. אתם מיעוטא הוא. ובתחלת תוספ' שהרות אמרו, זוב הוב דיוקו ושכבת וזרע ומימי רגליו ורביעית מן המת דם נדה כיוצא במרכב. חומר במרכב מבהן. וחומר בהן במרכב, שהן שוה מגען לאשאן לטמא אדם ולטמא בגדים. מה שאין [כן] במרכב. חומר במרכב, שהמרכב תחת אבן ממסא, מה שאין כן בהן. ובמשנה נמי בתחילת הסדר יש כזה הענין. ובפרק חיטקת (דף ספ) שנינו, הזב והנדה והזבה והילדת והמצורע שמתו, מטמאין במשא עד שימוק הבשר. ובתלמוד אמרו מאי במשא [אילימא במשאן] ממש. אטו כל כית מי לא מטמא במשא, אלא מה במשא באבן ממסא דכתיב (ויקרא יא) הרחיקת אבן חדא ושומת על פוס גובא. מה שיין לא ממסא באבן ממסא אף ע"ז לא מטמא באבן ממסא. ודע שהשרץ הזכיר בו הכתוב נגיעה כדכתיב הנוגע בנבלתם, ומשרשי ליה רבנן במגע הן מטמאין ואינן מטמאין במשא. דהואיל ואינו מטמא אלא בנגיעה בלבד, כפר כן אינו מטמא על גבי אבן ממסא, שהרי לא נגע.

ב) עין ערוך ערך אבן ממסא.

מסורת הש"ס

א) דלא מטמאה דהא איתקש לשרץ כו' פליגי פל"ל רש"י ועי' רש"י תוספות ד"ה ורי"ל.
ב) נ"ל לאבן ממסא. רש"ל.
ג) (ועי"ע תוס' ע"ז מז: ד"ה אבניו). ד) ולאחר קרא ל"ל נכריהו פל"ל רש"ל ומ"כ לדמי תוס' לא היה כתוב כלי מיעוטא דדכה ולכך לא מרבי תוס' לעל ואמר רבה.
ה) שנרבה שימה דבמתא ס"ש הא דמיתי כמרק כמנת דנדה והיתית אבן כו'. ו) על פוס גובא שנרבה שימה ואתרי אך קשה כל"ל רש"ל.

תורה אור השלם

1 ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא:
דברים ז: כו
2 וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אבדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לה: ישעיהו ל: כב

לעזי רש"י

פריימבר"א (פרימבר"א). ללחוץ. להתאמץ.

רבינו חננאל

ובהא איפליגו רבה ור' אלעזר אליבא דר' עקיבא ורבנן. רבה סבר דלרבנן לא מטמיא עבודה זרה באבן מסמא, ולר' עקיבא מטמיא באבן מסמא. ופירוש אבן מסמא?, כגון אבן שומה על פושב, ועל האבן עבודה זרה, ונישלה עבודה זרה ונישלה האבן, ובא אדם וישב על אותו הפושב. ואי' הוא דכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב, ואני עלה אפילו ישב על עשרה מצעות זה על גבי זה אפילו על גבי אבן מסמא. דאע"ג דהא בזב אמורה, נדה נמי, ומשכב נדה מטמא באבן מסמא. וקאמר רבה דקסבר ר' עקיבא עבודה זרה כנדה. אבל לענין משא סבר רבה דאפילו רבנן מודו שהיא מטמאה במשא. ור' אלעזר סבר באבן ממסא כולי עלמא לא פליגי שאין עבודה זרה מטמא. ובמשא היא דפליגי, רבנן סברי לא מטמאה במשא, ור' עקיבא סבר מטמאה במשא. והלכה כרבנן ואליבא דר' אלעזר, דראבה משני שנויי דחייקי. ושומאה עבודה זרה דרבנן היא. ולענין הא דמסקינן בין אליבא (דרבנן) דרבה בין אליבא דר' אלעזר, דלר"ע האי (הא) דאתקש עבודה זרה לשקץ, דכתיב שקץ תשקצנו משום משמשיה. קשיא למקצת תלמידים, כי מיכרי משמשי עבודה זרה אפילו אליבא דר' עקיבא דשקץ, דיכי קא תאני לענין בית עבודה זרה אבניו עציו (ועפריו) (ועפרו) משמאין בשרץ. ר' עקיבא אומר כנדה. ואהדרנן דהאי בית הוא נופיה ע"ז (דתנן) דהא תנן בתרא (בתריא) בהדיה שלשה בתים הן, בית שבנאו מתחילה לעבודה זרה הרי זה אסור. ואמרינן עלה אמר רב המשחחה לבית אסרו.

ג) עין ערוך ערך אבן ממסא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com